

9. Sınıf Tarih Dersi Tarih Bilimine Giriş ve Tarih Öncesi Devirler Konu Anlatımı

Geçmişte yaşamış insan topluluklarının ilişkilerini, belgelere dayanarak, yer ve zaman göstererek, sebep – sonuç bütünlüğü içinde objektif (yansız) olarak inceleyen ve açıklayan sosyal bilim dalına tarih denir.

ÖRNEK SORU: Tanım: Tarih insan topluluklarının geçmişteki yaşayışlarını, uğraşlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini yer ve zaman göstererek neden-sonuç ilişkileri içerisinde inceleyen bir bilimdir.

Durum: İslamiyet'in hızlı yayılmasında, diğer din ve inançlara karşı gösterilen hoşgörünün payı büyüktür. Avrupa'da ve Asya'da ezilmiş ve horlanmış insanlar, Müslümanları kurtarıcı olarak karşıladılar.

Yukarıda verilen durumda tarihin tanımında yer alan öğelerden hangisine değinilmemiştir?

- A) İnsan ilişkileri
- B) Neden-Sonuç ilişkileri
- C) Yer
- D) İnsan topluluklarının yaşayışları
- E) Zaman

ÇÖZÜM: Verilen durumda İslamiyet'in hangi dönemde veya asırda yayıldığı ile ilgili bilgi verilmemiştir. **YANIT E**

Tarihin Olmazsa Olmazları. Tarih geçmiş olayları inceler. Belge ve kaynaklar tarihin vazgeçilmezleridir. Yer ve zamanı belirtilmeyen hiçbir olay tarihe konu olamaz. Tarihi olaylara arasında sebep – sonuç ilişkisi olmalıdır. Tarihçi objektif olmak zorundadır. Tarihi olaylar tekrarlanamaz. Deney ve gözlem kullanamadığı için tarih bir sosyal

bilimdir. Tarih bir olayı incelerken, o olayın yaşandığı dönemin şartlarını ve değer yargılarını göz önüne alır.

Tarihin Yöntemi (5T)

Kaynak Arama (Tarama): İlk aşamadır. Bütün belge ve kaynaklar toplanır.

I. El Kaynak: Tarihi olayın kendi devrine ait bir materyale ya da yazılı esere I. El Kaynak denir. Kendi döneminde ortaya çıkan eserlerdir.

Örneğin; Ferman, berat, para, arkeolojik buluntular, gazete gibi

II. El Kaynak: Birinci Elden Kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan eserlerdir.

Örneğin; Ansiklopediler, araştırma eserler

Sınıflandırma (Tasnif): Toplanan belgeler zamana, mekâna ve konuya göre sınıflandırılır.

Analiz (Tahlil): Toplanan belge ve kaynakların yeterliliği masaya yatırılır.

Eleştiri (Tenkit): Belgelerin doğruluğu, tutarlılığı, yansızlığı irdelenir. İç ve dış olmak üzere 2'e ayrılır.

Sentez (Terkip): Eserin veya konunun son aşamasıdır.

TAKVİMLER. İhtiyaçlardan doğmuştur. Güneş ve Ay kökenli olarak tarih boyunca iki koldan gelişmiştir. Güneş yılı esaslı takvimi Mısırlılar, Ay yılı kökenli takvimi Sümerler bulmuştur. Güneş yılı esaslı takvim 365 gün 6 saat, Ay yılı esaslı takvim 354 gündür.

ÖNEMLİ HATIRLATMA: Güneş yılı esaslı takvimde 6 saatlik fark her 4 yılda 1 gün eder. Bundan dolayı bu duruma "Artık yıl" denir.

ÖNEMLİ HATIRLATMA 2: 4'e tam olarak bölünebilen her yıl artık yıldır.

TAKVİMLER

ON İKİ HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

- Güneş yılı esaslıdır.
- Her yıla bir hayvan ismi verilir.
- Hun, Çin ve Tibet tarafından kullanılmıştır.

HİCRİ TAKVİM

- Ay yılı esaslıdır, Kameri Takvim olarak da bilinir.
- İslam Devleti'nde Hz. Ömer zamanında kullanıldı.
- Başlangıç: Hicret
- Günümüzde dini hayatın düzenlenmesinde kullanılır.
- Selçuklu ve Osmanlı Devleti de kullanmıştır.

CELALİ TAKVİM

- Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah adına hazırlandı.
- Ömer Hayyam başkanlığındaki heyet tarafından hazırlandı.
- Güneş yılı esaslıdır
- Başlangıç yılı: 1079
- Nevruz: 21 Mart
- Babürler ve Harzemşahlar da kullanmıştır.

RUMİ TAKVİM

- Güneş yılı esaslıdır.
- Osmanlı Devleti döneminde 1678'de yalnızca mali işlerin düzenlenmesinde kullanıldı.
- Tanzimat Dönemi'nde (1840) tüm resmi işlerde kullanılmıştır.
- 1 Mart mali yılbaşı kabul edilir.

MİLADİ TAKVİM

- Güneş yılı esaslıdır.
- Temelini Mısırlar atmıştır.
- Roma İmparatorluğu'nda Julyen ve Gregoryen takvimleri adlarıyla kullanılmıştır.
- Türkiye'de ise 1 Ocak 1926 tarihinden itibaren kullanılmaktadır.
- Takvimde ikilikler sonlandırılmış, batıyla bütünleşme, ticarete kolaylık sağlanmıştır.

TARİH ÖĞRENMENİN FAYDALARI

- Geçmiş ile gelecek arasında köprü kurar.
- İnsanlığın ortak malıdır
- Geçmiş tecrübelerden faydalanmayı sağlar.
- Toplumda birlik beraberliği geliştirir.
- Bilginin geleceğe aktarılmasını sağlar.
- Uygarlık hayatının gelişimini hızlandırır.

TARİH YAZICILIĞININ GELİŞMESİ

Hititler: Hiti yıllıklarına Anal denir. Tanrıya hesap verme duygusu ile yazılmıştır. Tarih yazıcılığının başlangıcıdır.

Yunan: Herodot, Hikayecitarih yazmıştır.

İlk Türktarihçisi *Tonyukuk*'tur.

Şehnameciliğin oluşturulması Fatih Sultan Mehmet dönemidir. Fakat bu dönemde şehnamecilik resmi bir makam değildir. İlk şehnameci **ŞEHDİ**'dir.

Şehnamecilik, Kanuni Sultan Süleyman döneminde resmi memuriyet makamı olmuştur. İlk resmi şehnameci ise **ARİFİ FETHULLAH**'tır.

İlk vakanüvist: Mustafa NAİMA (III. Ahmet dönemi)

Son vakanüvist: Abdurrahman Şeref Bey

TARİHE YARDIMCI BİLİMLER

Coğrafya: Yer bilimi

Arkeoloji: Kazı bilimi (özellikle tarih öncesi dönemlerin incelenmesinde yardımcı olur.)

Antropoloji: Irk bilimi

Etnografya: Öz kültür bilimi

Paleografya: Yazı bilimidir.

Nümizmatik (Meskûkât): Parabilimidir.

Diplomasi: Belge antlaşmalar bilimidir. Ülkeler arasındaki resmi yazışmaları, belgeleri inceler.

Sosyoloji: Toplum bilimidir.

Kronoloji: Takvim bilimidir.

Filoloji (Lisaniyat): Dil bilimidir.

Heraldik: Armalar bilimidir.

Sigillografya: Mühür bilimidir.

Epigrafi: Anıtlar ve kitabeler bilimidir.

Geneoloji: Şecereler ve soy kütüğü bilimidir.

Onomastik: Yer adlarını inceleyen bilimdir.

Kimya (Karbon 14 (C14): Belgelerin yaşı ve orijinalliği hakkında tarihin faydalandığı bilim dalıdır.

Olay ve Olgu

Olay: Geçmişte yaşanan, tarihin sahasına giren her türlü gelişmeye denir. Malazgirt Zaferi, Kurtuluş Savaşı birer olaydır.

Olgı: Olayların sonuçlarına bağılı olarak ortaya çıkan, uzun zaman dilimine yayılan soyut gelişmelere denir. Anadolu'nun Türkleşmesi, Fransız İhtilali'nin etkileri birer olgudur.

Dünden Bugüne Tarih Yazıcılığı

Hikâyeci (Nakilci) Tarih: Olaylar hikâyeler şeklinde, mübalağalı biçimde ele alınır. Sebep-sonuç ilişkisi yoktur. Kurucusu Herodot'tur.

Öğretici (Pragmatik) Tarih: Olaylardan ders çıkarmak suretiyle, toplumun ahlak ve karakterini geliştirmeyi amaçlar. Kahramanlar ön plana çıkartılır. Yanlıdır, milletlerin zor zamanlarında tercih sebebidir. Babası Tukidides'tir.

Sosyal Tarih: Olayların duygusal yönlerini dikkate almadan açıklayan tarih anlayışıdır.

Neden–Nasılıcı (Bilimsel, eleştirel) Tarih: Olaylar, sebep–sonuç ilişkisi içinde, neden ve nasıl sorularına cevap aranarak incelenir. Kurucuları Alman kronikçilerdir.

Kronik Tarih: Her yılın olayları aralarında herhangi bir bağlantı gözetilmeden arka arkaya sıralanır.